

II РАЗДЕЛ

АНАЛИЗ НА ДОО ЗА УС И НА УЧЕБНИТЕ ПРОГРАМИ ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИЯ С ОГЛЕД НА СТЕПЕНТА, В КОЯТО ОСИГУРЯВАТ ПОСТИГАНЕТО НА ДОО ЗА УС

1. АНАЛИЗ НА СТЕПЕНТА, В КОЯТО СЕКЦИИТЕ „ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ НА НИВО УЧЕБНА ПРОГРАМА”, „ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ПО ТЕМИ” И „ОСНОВНИ НОВИ ПОНЯТИЯ (ПО ТЕМИ)” ОТ УЧЕБНИТЕ ПРОГРАМИ ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИЯ ОСИГУРЯВАТ ПОСТИГАНЕТО НА ДОО ЗА УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ.

Секцията „Очаквани резултати на ниво учебна програма” (ОРНУП) е най-същественният съдържателен и структурен елемент от Учебните програми по История и цивилизация за целия курс на обучение. Това е така, защото в тази част от програмите се представя един детайлен и разгърнат „превод” на стандартите, представен в конкретни проблемно-тематични, хронологически и методически рамки, определени от учебното съдържание, заложено за всеки отделен клас. Едновременно с това, точно в този сегмент на Учебните програми до голяма степен се преодоляват затрудненията, свързани с някои характеристики на Държавните образователни изисквания за учебно съдържание по История и цивилизация, посочени в Анализа по т. III от Проекта. Като се имат предвид изводите, направени при споменатия по-горе анализ за **проактивността** на ДОО за УС по История и цивилизация, настоящият коментар акцентира преди всичко върху представянето на начините, по които Учебните програми „превеждат” онези стандарти, които съдържат в себе си специфични (посочени вече в Анализа по т. III) неточности и неясноти, които биха затруднили тяхното постигане. В случая, в табличен вид е представен анализ на приложените различни начини за уточняване, изясняване, конкретизиране и прецизиране именно на тези стандарти. Анализът съдържа както посочване на конкретните предложения в програмите, така и коментар доколко този опит е успешен. Като се има предвид, че анализът разглежда само онези стандарти, които са определени като по-трудно постижими, може да се направи изводът, че като цяло секцията „Очаквани резултати на ниво учебна програма” съответства на Държавните образователни изисквания за учебно съдържание по История и цивилизация и **създава** възможности за постигането им. (виж Таблици ОРНУП).

Същият извод може да се направи и за секцията „Очаквани резултати по теми”. Предложените в нея **Очаквани резултати** са натоварени да изпълняват едновременно синтезна и опосредстваща функция. От една страна те се основават изцяло на ДОО за УС, но носят една по-прагматична степен на тяхната конкретизация. От друга, те представляват своеобразно обобщение и извеждане на същностни акценти във всяка предложена тема от учебните програми. В този смисъл секцията „Очаквани резултати по теми” представлява един междинен, но много съществен етап от посочения по-горе „превод” на ДОО за УС в прагматично насочени, съдържателно обвързани, реално осъществими конкретни цели на непосредствената, ежедневна работа на учителя. (виж Таблици ОРНУП и НП)

ОРНУП – V–VIII клас

Използване на синоними за определяне на умения от едно равнище на познание в един и същи ста		
Ядро IV. Източници на историята		
Стандарт I: „Разпознава и различава видове исторически източници”		
V клас	VI клас	VII клас
Разграничава	Различава	Разграничава

Различава	Различава Различава	Разпознава
Присъствието на двата глагола в един и същи стандарт е преодоляно чрез използването им поотделно, но довежда до употреба на нови синоними, макар и използвани също поотделно.		
Използване на два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и същи стандарт Ядро I. Национално и световно историческо и културно наследство <i>Стандарт 1: “Описва и обяснява възникването на държави, форми на държавно управление и институти”</i>		
Описва Представя	Описва Различава ...и дава пример	Обяснява Разбира Различава
Тук присъствието на двата глагола в стандарта е преодоляно чрез използването им поотделно, но сложната употреба на нови поведенчески глаголи, което не улеснява постигането му.		
Използване на два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и същи стандарт Ядро I. Фундаментите на съвременния свят <i>Стандарт 3: “Описва и обяснява стопански, политически и духовни промени в българското общество и култура”</i>		
Описва	Описва и обяснява Описва и обяснява	-----
Опитът да се избегнат или конкретизират двата глагола довежда до употребата на други двойки глаголи, стандарта. Забелязва се тенденцията двойката глаголи “описва и обяснява” да се заменя най-вече с “представя и обяснява”.		
Използване на два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и същи стандарт Ядро I. Фундаментите на съвременния свят <i>Стандарт 5: Използва хронологически и пространствени ориентири при обяснение на исторически събития</i>		
Подрежда Попълва линия на времето Открива... и посочва	Подрежда Свързва Използва..... Проследява на картата	Разбира Съотнася Познава Разполага... и установява
“Прежеждането” на този стандарт в програмите е доста разнообразно, но и разнородно. В VI клас единият да го конкретизира. В VII и VIII клас предложените очаквани резултати отвеждат към по-високи познавателни равнища.		
Ядро II. Национално и световно историческо и културно наследство <i>Стандарт 1: “Идентифицира и описва характерни паметници на националната и световна култура”.</i>		
V клас	VI клас	VII клас
Разпознава Разпознава	Разпознава Разпознава	Описва Познава и описва Познава Познава и описва
Затруднението, което произтича от присъствието на двата поведенчески глагола в стандарта е преодоляно чрез “прежеждането” им с глагола “разпознава”, който е от по-ниско познавателно равнище. В седми клас двата глагола са направен опит “идентифицира”, да бъде заменен с глагол от по-ниско познавателно равнище “познава”.		
Използване на два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и същи стандарт Ядро II. Национално и световно историческо и културно наследство <i>Стандарт 3: “Установява и дава примери за взаимни влияния между различни култури”</i>		
Открива Посочва примери Установява	Открива Разпознава Открива	Познава Разбира Познава...на основата на конкретни примери
Присъствието на двата глагола в стандарта е избегнато, но с употребата на други, приемани като синоними.		
Използване на два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и същи стандарт Ядро III. Човекът в историята <i>Стандарт 1: “Дава примери и обяснява устойчивост и промени в начина на живот и в ценностите през вековете”</i>		
Познава и разбира	Изброява промени	Характеризира и сравнява

Умее да прави характеристика		Разбира и обяснява Познава
Разграничаването на двата глагола е направено в VIII клас. В V и VII клас обаче заместването им с други затруднява постигането на стандарта.		
Използване на два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и същи ста Ядро III. Човекът в историята <i>Стандарт 2: “Характеризира идеи за промяна на света и ги свързва с конкретни исторически личности”</i>		
-----	Свързва Характеризира и свързва Различава Свързва	Познава Познава Различава
Неяснотата във формулировката на стандарта довежда до повторението му в VI клас, както и до “превеж глагола “познава”, което обаче води към други познавателни равнища.		
Използване на два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и същи ста Ядро IV. Източници на историята <i>Стандарт 6: “Формулира собствени въпроси върху исторически проблеми и аргументира отговори”</i>		
-----	-----	Поставя Формулира
Логично този стандарт от по-високо равнище на трудност е предвиден в VII и VIII клас. Разделянето на , постъпателното развитие на съответните умения.		
Използване на повече от два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и Ядро IV. Източници на историята <i>Стандарт 4: “Съпоставя данни от различни исторически източници и открива противоречия или съвп събития”</i>		
----	-----	Разширява информация
Сложното задаване на стандарта довежда до отсъствието му в V и VI клас и само до маркирането му в V да бъде конкретизиран с извеждане на определени акценти чрез употребата на отделни глаголи.		
Формулиране на умения, които се измерват трудно: Ядро IV. Източници на историята <i>Стандарт 7: “Ориентира се във възможностите на ИКТ за търсене и придобиване на информация”</i>		
-----	-----	Познава
Невъзможността умениято “ориентира се” да бъде измерено резултатно, обуславя замяната му със също лесно измеримото “познава”, което не улеснява постигането на този стандарт.		

ОРНУП – IX–XI клас

Използване на поведенчески глаголи от по-ниско и най-високо познавателно равнище в един и съ Ядро III. Човекът в историята <i>Стандарт 3: “Разграничава и оценява идеи и действия на личности в историята”</i>		
IX клас	X клас	XI клас
Разграничава	Разграничава и оценява Различава	Разгр
Затруднението, което произтича от присъствието на двата поведенчески глагола в стандарта, е преодоля на глагола от по-ниското познавателно равнище “разграничава”, докато в X очакваният резултат фактич повтаря почти дословно.		

Използване на два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и същи стандарт Ядро I. Фундаментите на съвременния свят <i>Стандарт 1: “Установява и обяснява връзката между политически, стопански, и идейни и социални промени”</i>		
Установява Установява	Открива Обяснява Обяснява	Установява
Тук присъствието на двата глагола в стандарта е преодоляно чрез използването им поотделно. Логично и на по-високи познавателни равнища “установява” е използван в IX клас. Предпочитанието към използването на другия глагол “обяснява” е спецификата на учебното съдържание. Неяснотата в така зададения стандарт води до появата отново в X клас глагола “обяснява”, което е наточено по-скоро със смисъла на “обяснява”.		
Използване на два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и същи стандарт Ядро II. Национално и световно историческо и културно наследство <i>Стандарт 2: “Използва познания за националните ценности и традиции при анализ на събития от историята”</i>		
-----	Дава примери	Дава примери Оценява
Опитът да се избегнат или конкретизират двата глагола довежда до употребата на други глаголи, които са на по-високи познавателни равнища.		
Използване на два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и същи стандарт Ядро III. Човекът в историята <i>Стандарт 1: “Описва и съпоставя еволюцията на правата и свободите на гражданите в различните сфери на живота”</i>		
Описва Съпоставя	Съпоставя	Проследява Познава
Присъствието на двата глагола в един и същи стандарт е преодоляно в IX и X клас чрез използването им поотделно. Стандарта довежда до употреба на нови глаголи, което не улеснява постигането му.		
Използване на два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и същи стандарт Ядро III. Човекът в историята <i>Стандарт 4: “Определя и обяснява глобални проблеми на човечеството и ролята на човека за разрешаване на проблемите”</i>		
-----	Дава пример	-----
Независимо от опита за някаква конкретизация на стандарта в X клас, на практика постигането на този стандарт е трудно.		
Използване на два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и същи стандарт Ядро IV. Източници на историята <i>Стандарт 1: “Извлича и интерпретира информация от различни типове източници (исторически документи, статистически данни и др.)”</i>		
Проектира и разполага Чете и коментира, като се опира Интерпретира Прилага умения	Чете и коментира Разчита самостоятелно данни Интерпретира Развива умения	Чете и коментира Прилага умения
Този стандарт съчетава в себе си изключително важни умения от високи познавателни равнища. Поради това е трудно постигането му и разнопосочен начин.		
Използване на два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и същи стандарт Ядро IV. Източници на историята <i>Стандарт 3: “Прави заключения въз основа на съпоставяне на информация от различни исторически източници”</i>		
Прави заключения Формулира въпроси	Прави заключения Изработва схеми	Прави заключения
Присъствието на двата глагола в стандарта е донякъде преодоляно чрез използването само на първия, но опит за неговото конкретизиране е направен с използването на други глаголи, които не улесняват постигането му.		
Използване на два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един и същи стандарт Ядро IV. Източници на историята <i>Стандарт 5: “Изразява критично отношение при анализ на информация от различни източници”</i>		
Открива и представя	Открива ... при анализ	Открива
Липсата на декомпозиране на познавателната област на анализа на разпознаваеми и измерими стандарти е един от елементите на стандарта, а именно изразяване на критично отношение. Предложената конкретизация води до		

равнища .		
Използване на повече от два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един ядро Ядро I. Фундаментите на съвременния свят <i>Стандарт 2: “Познава основни политически възгледи, идентифицира политически модели на управлени институциите”</i>		
Познава ... и идентифицира Сравнява ... и свързва	Сравнява ... и свързва Сравнява ... и идентифицира Познава	Открива Обяснява
Сложното задаване на стандарта и опита той да бъде преведен чрез други глаголи води до изместване на умения от други познавателни равнища.		
Използване на повече от два глагола, съответстващи на различни познавателни равнища, в един ядро Ядро I. Фундаментите на съвременния свят <i>Стандарт 3: “Представя и обяснява териториални и обществени промени на Балканите, в Европа и в пространствени ориентири”</i>		
Представя Представя Познава	Очертава Проследява Представя	Представя
Така сложно зададеният стандарт довежда до пренебрегване на уменията “обяснява” за сметка на уменията “представя”.		
Използване в различни стандарти на глаголи като “прави оценка” и “оценява”: Ядро II. Национално и световно историческо и културно наследство <i>Стандарт 5: “Прави оценка на значението на националното и европейското културно наследство в световен контекст”</i> Ядро III. Човекът в историята <i>Стандарт 3: “Разграничава и оценява идеи и действия на личности в историята”</i> Ядро III. Човекът в историята <i>Стандарт 6: “Оценява значението на използването на научните и техническите открития за динамично развитие на обществото”</i>		
Характеризира Разграничава Откроява	Посочва Разграничава и оценява Различава Оценява	Определя Дава примери Разграничава Оценява
Очевидно не е необходимо в стандартите да се използват две форми на поведенчески глаголи за задаване на уменията, тъй като предложените очаквани резултати се отклоняват значително от заложеното в стандарта умение от най-висшето равнище.		
Поставяне на познавателната област на анализа в подчинено положение спрямо зададени умения Ядро I. Фундаментите на съвременния свят <i>Стандарт 5: “Подбира и използва основни понятия при описание, сравнение и анализ на исторически събития”</i> Ядро II. Национално и световно историческо и културно наследство <i>Стандарт 2: “Използва познания за националните ценности и традиции при анализ на събитията от национален контекст”</i> Ядро IV. Източници на историята <i>Стандарт 5: “Изразява критично отношение при анализ на информацията от различни източници”</i>		
Разпознава и правилно използва Подбира ----- Открива и представя	Разпознава и правилно използва Проследява Дава примери Открива проекции... при анализ	Разграничава Проследява Дава примери Оценява Открива
Липсата на декомпозиране на познавателната област на анализа на разпознаваеми и измерими стандарти води до липса на резултати и до неясноти в “превода” на посочените стандарти.		
Формулиране на умения, които се измерват трудно: Ядро IV. Източници на историята <i>Стандарт 2: “Търси, подбира и обработва информация с помощта на средствата и ресурсите на ИКТ”</i>		
Извлича самостоятелно	Подбира и обработва Обработва ... посредством ИКТ	-----
Така зададеният и трудно измерим стандарт на практика не намира съответствие в програмите.		

Формирането на понятия в учебния процес играе несъмнено изключително важна роля както за изграждане на светогледа на учениците, така и за развитието на тяхното мислене. Въпреки предимно фактологическия и номенклатурен характер на програмите по История и цивилизация (неминуемо поради спецификата на дисциплината и характера на програмите), с техния раздел **“Основни нови понятия (по теми)”** се създават възможности за истинско развитие на концептуалното мислене на учениците (в смисъл на овладяването на концептите като понятия и на формиране на концепция за общите закономерности в развитието, основа на възможността за самостоятелно ориентиране на обучаваните и развитие на критично мислене, т.е. технология за формиране на автономност на учениците). В тази част от програмите са заложени предпоставки за идентифициране на фундаментите на научната дисциплина и за организиране на обучението преди всичко около тях.

Това поставя като приоритет извън фактологическата страна на програмите развитието на процеса на концептуализацията в историята от страна на учениците.

Трансверсалното проследяване на този раздел от програмите по История и цивилизация и за двата етапа – прогимназиален и гимназиален, показва заложените не само на едно ниво, но и в целия курс на обучение възможности за развитие на процеса на изграждането на понятията в хода на обучението и възможностите за концептуализация и категоризация на основата на нова, по-широка база, която интегрира придобитите знания в хода на обучението. Очевидно без понятията научната информация не може да бъде възприета в нейната цялостност и дълбочина. Така развитието на познанието е невъзможно без понятия. Формирането на понятията води познаващия субект към съществени признаци на понятието.

Понятията дават концепцията за общите свойства на група процеси, явления и пр. и от своя страна служат като средство за ориентация и изследване на познаващия субект в спецификата на научната област.

От друга страна понятието може да се разглежда и като продукт на мисленето и именно като такъв то има важна роля в развитието на учениците. Корелацията между разделите **“Основни нови понятия по теми”**, от една страна, и **“Очаквани резултати по теми”** и **“Очаквани резултати на ниво учебна програма”**, от друга, показват една заложена възможност за поэтапно формиране на понятията. В този смисъл се налага изводът, че Учебните програми по История и цивилизация и в тази си част **съответстват** на ДОО за учебно съдържание и **осигуряват** тяхното постигане (виж таблици).

Задаването на сравнително ограничен обем от понятия е по-скоро положително с оглед на това, че заложените понятия дават рамката за гъвкаво постигане на очакваните резултати по теми и на ниво учебна програма и предполагат достъпност за мнозинството от учениците.

Заложените понятия по образователни степени и етапи са:

Прогимназиален етап:

V клас - 15 (36 с уточненията)

VI клас – 21 (28 с уточненията)

VII клас – 26 (38 с уточненията)

VIII клас – 23 (27 с уточненията)

Гимназиален етап:

IX клас - 19 (32 с уточненията)

X клас – 22 (25 с уточненията)

XI клас – 30 (няма уточнения)

Ясно личи, че най-големият брой понятия е предпоставен за VII клас, което е напълно обяснимо с оглед на поставянето на основите на богат културно-политически концептуален речник, свързан с Античната история, основа за понятийно осмисляне на

дисциплината **История и цивилизация** въобще. В този смисъл също може да се направи изводът за **съответствие** на Учебните програми на ДОО.

Някои от понятията са уточнени с оглед на конкретното учебно съдържание. Например:

В V клас основополагащото за историята понятие **хронология** е конкретизирано с *век, хилядолетие, епоха;*

държава с *ханство, царство, империя;*

владелец с *хан, княз, цар, крал, император, султан;*

църква с *патриарх, папа, духовници, миряни, храм;*

религия с *езичество, християнство, ислям.*

В VI клас:

държавни институции с *Народно събрание, Министерски съвет;*

политически живот с *политическа партия, политическа програма, парламентарни избори;*

одържавяване с *национализация, колективизация.*

В VII клас:

модел на управление с *пряка демокрация, диктатура, тирания, република;*

писмени системи с *клинописи, йероглифи, буквено писмо;*

публични места с *агора, форум, терми, амфитеатър, стадион;*

В VIII клас:

Свещени книги с *Библия, Коран;*

ордени с *монашески, рицарски.*

В IX клас:

Реформация с *протестантство, пуританство, клерикализъм;*

политически идеологии с *абсолютизъм, консерватизъм, либерализъм, национализъм, социализъм;*

модели на държавно управление с *абсолютна монархия, просветен абсолютизъм, автократизъм, конституционна монархия, република.*

В X клас:

тоталитаризъм с *комунизъм, фашизъм, националсоциализъм.*

В XI клас няма уточняване.

Такова уточняване дава възможност за конструктивно отработване на понятието, което логично намира своето концептуално осмисляне в по-горна степен - така заложеното като конкретно и ясно обособено понятие **пряка демокрация** в VII клас намира своето развитие в **демокрация** в X клас, а **национализация** в VI клас се разширява с **колективизация** в X клас. Подобни връзки и препратки показват проактивността на програмите в частта “Основни нови понятия” и възможността чрез тази им част за опитимизиране на прилагането и използването им в конкретната работа на преподавателя.

Това “превеждане” на понятията като важна съставна част от програмите и задаването им в развитие очевидно може да се отнесе към твърдението на френския философ Мишел Фуко, че „историята на едно понятие [...] е история на неговите различни полета на конституиране и валидност, на последователните правила за употребата му, на многобройните теоретични среди, където е проведено и затвърдено неговото изработване“ (Фуко 1996:8-9).

От гледна точка на ключовите детайли в целите на историческото образование и процеса на модернизация (в съответствие с критическото изследване и на заложеното в европейското историческо образование) според Р. Кушева се открояват следните цели:

1. Стратегията на историческата образованост с опорни точки върху съвременността (разбиране на настоящето чрез разбиране на миналото).
 2. Интегрирането, въвеждането на учениците в гражданствеността чрез историческо съдържание.
 3. Техники за работа с разнообразни исторически източници.
 4. Изграждането на историческа памет чрез познаване на значими паметници на националното и на световното историческо и културно наследство.
- (Р. Кушева, Методика... с.61)

В този смисъл личи подборът на понятията, насочени именно към тези основни цели. Изясняването на редица понятия в конкретноисторически контекст дава възможност и за осмислянето на процеси, развиващи се в съвременността.

В **V клас** се появяват понятия като *държава, закон, общество, религия*; в **VI клас** – *национална общност, реформа, държавни институции, конституция, производствени технологии, демократично управление, политически живот, граждански права*.

В **VII клас** – *модел на управление, демокрация, граждани, публични места*.

В **VIII клас** – *обществени групи, университет*.

В **IX клас** – *политически идеологии, статукво, протекционизъм, масова култура*.

В **X клас** – *демокрация, икономическа криза, глобализъм, расизъм, Трети свят, религиозен фундаментализъм, национално малцинство, държави в преход, средна класа, технологична революция, поп-култура*.

В **XI клас** – *автономия, служебно правителство, мажоритарна и пропорционална избирателна система, референдум, интелигенция, консенсус, демагогия, посткомунистическо общество, гражданско общество, идентичност, традиционни и официални празници, културни взаимодействия, културен стереотип, икуменизъм, диаспора, евроинтеграция*.

Това дава възможност да се направи изводът за проактивност на програмите в раздел **Основни нови понятия** с оглед на една или някои от основните цели на историческото образование и на програмите – по т. 1 и т. 2.

По т. 3 – в програмите могат да се проследят (както е отбелязано в друга част от *Анализа*) заложените понятия, както в отделно ядро „**Източници на историята**”, така и въвеждането на понятия, които се отнасят към тази основна цел.

В **V клас** – *писмени и материални исторически източници, карти, таблици, картини, линия на времето*.

В **VI клас** – *спомени, съвременни писмени текстове, карта, таблица, схема, диаграма*.

В **VII клас** – *паметници на материалната култура, източници на историята, исторически явления, историческо събитие, историческа личност, хронологични таблици*.

В **VIII клас** – *видове исторически източници, официални и неофициални източници, средновековна хроника, хронологични и синхронни таблици, средновековна миниатюра, непознати източници, резюме, план, план-конспект, схеми, диаграми, карти, изображения, манипулация*.

В IX клас – исторически документи, карти, диаграми, снимки, афиши, статистически данни, хронологични и синхронни таблици, видове исторически карти, художествени картини и карикатури, резюме, план-тезис.

В X клас – исторически документи, карти, диаграми, снимки, афиши, статистически данни, видове исторически карти, художествени картини и карикатури, традиционни източници, текст-разсъждение, план-тезис.

В XI клас – исторически документи, карти, диаграми, снимки, афиши, статистически данни, видове исторически документи, план-тезис, резюме.

Вероятно в тази част някои основни понятия биха могли да се изведат в раздела “Основни нови понятия” за по-голяма проактивност на програмите в частта Нови понятия.

По т. 4 – понятията са изключително разнообразни и многобройни и обобщават конкретизацията в раздел “Очаквани резултати на ниво учебна програма“ (виж таблици).

Основни нови понятия V клас

ТЕМА	ПОНЯТИЕ	СЪОТВЕТСТВИЕ В ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ПО ТЕМИ	
ТЕМА 1 Българските земи – огнища на древни цивилизации	История	Основополагащи понятия	Осно Усво
	Цивилизация	Усвояват се в целия курс на обучение	
	Хронология (век, хилядолетие, епоха)	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Отграничава отделни периоди от развитието на българите и ги идентифицира с помощта на понятията десетилетие, век, хилядолетие.	Ядро <i>Очаке</i> Подре важни Попъ. Откр и пос един 1
	Исторически извори		Ядро <i>Очаке</i> Разгр писме Разли създа Извли се въ карти
ТЕМА 2 Държавността по българските земи	Държава (ханство, царство, империя)	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира изграждането на българската държава като процес на постигане на единство чрез: обща държавна граница; общи закони; християнска религия; славянска писменост и книжовност.	Ядро <i>Очаке</i> Опис бълга

	Владетел (хан, княз, цар, крал, император, султан)	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира изграждането на българската държава като процес на постигане на единство чрез: общи държавни граници; общи закони; християнска религия; славянска писменост и книжовност.	Ядро <i>Очакване</i> Предс средн народ култу Ядро <i>Очакване</i> Позна истор Умее бълга
	Закон	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира изграждането на българската държава като процес на постигане на единство чрез: общи държавни граници; общи закони; християнска религия; славянска писменост и книжовност.	Ядро <i>Очакване</i> Опис настъ
ТЕМА 3 Църква и вяра по българските земи	Църква (патриарх, папа, духовници, миряни, храм)	Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята на Църквата в живота на средновековните българи. Разграничава двата християнски центъра – Рим и Константинопол по зададени белези.	Ядро <i>Очакване</i> Откри бита н Ядро <i>Очакване</i> Разпо средн
	Религия (езичество, християнство, ислям)	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира изграждането на българската държава като процес на постигане на единство чрез: общи държавни граници; общи закони; християнска религия; славянска писменост и книжовност.	Ядро <i>Очакване</i> Устан христ Сравн религ
ТЕМА 4 Българското общество	Общество	Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира значението на толерантността за съжителството между хората.	Ядро <i>Очакване</i> Опис настъ осман
	Етническа общност		Ядро <i>Очакване</i> Опис бълга
	Традиция	Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Определя ролята на традицията за съхраняване на българската идентичност.	Ядро <i>Очакване</i> Устан христ Опис Ядро <i>Очакване</i> Обясн равни

	Въстание		Ядро Очаке Опис настъ
	Хайдуги		Ядро Очаке Обясн самос
ТЕМА 5 Култура на българското средновековие	Култура	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Открива в съвременността елементи от средновековното културно наследство.	Ядро Очаке Разпо култу Посоч средн право Ядро Очаке Обясн за съз бълга
	Книжовник		Ядро Очаке Оценя учени бълга Ядро Очаке Позна истор
ТЕМА 6 Всекидневният живот на нашите предци	Няма предложени нови понятия към тази тема, но с нея са свързани понятия от другите теми	Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Открива в съвременността елементи на традиционния бит на нашите предци.	

Основни нови понятия VI клас

ТЕМА	ПОНЯТИЕ	СЪОТВЕТСТВИЕ В ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ПО ТЕМИ	С I
ТЕМА 1 Българското общество през XVIII-XIX в. Възраждането	Национална общност	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира многообразието на промените в българското общество през XVIII – XIX век. Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Свързва националната общност с националната държава.	Ядро Очакв Описв възста Устан общес през X

	Модернизация	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Открива елементи на промяна в ежедневието на българите.</p> <p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Разкрива връзката между модерната просвета, българската църква и активизирането на българската общност. Оценява Българското възраждане като част от процеса на модернизация на Европа.</p> <p>Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята на стопанските промени и модерните производствени технологии и комуникации за напредъка на обществото и тяхното влияние върху ежедневието.</p> <p>Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята на традицията в процеса на модернизация.</p>	<p>Ядро <i>Очакв</i> Откри бита н Възра Ядро <i>Очакв</i> Свърз XIX – конкр</p>
	Реформа	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира многообразието на промените в българското общество през XVIII – XIX век.</p> <p>Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята на стопанските промени и модерните производствени технологии и комуникации за напредъка на обществото и тяхното влияние върху ежедневието.</p> <p>Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Оценява ролята на свободата като условия за икономически, духовен и културен напредък на личността и човешките общности.</p>	<p>Ядро <i>Очакв</i> Описв българ Освоб режим Ядро <i>Очакв</i> Различ идеи и Свърз XIX – конкр</p>
ТЕМА 2 Будителите	Екзархия	<p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Разкрива връзката между модерната просвета, българската църква и активизирането на българската общност.</p>	<p>Ядро <i>Очакв</i> Описв българ епоха:</p>
	Национална революция	<p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Свързва националната общност с националната държава.</p>	<p>Ядро <i>Очакв</i> Описв възста</p>
	Светско образование	<p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Разкрива връзката между модерната просвета, българската църква и активизирането на българската общност.</p>	<p>Ядро <i>Очакв</i> Описв българ епоха:</p>

ТЕМА 3 Българската държавност до средата на XX в.	Конституционна монархия	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава основните субекти на политическия живот.	Ядро <i>Очакв</i> Предс модер
	Държавни институции (Народно събрание, Министерски съвет)	Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята на: институциите в демократичното общество; предимствата на общественото съгласие; отговорността на управленските елити.	Ядро <i>Очакв</i> Различ инсти
	Конституция	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава основните субекти на политическия живот Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава демокрация от демагогия, административен контрол от свободна изява.	Ядро <i>Очакв</i> Позна българ консти Предс българ консти 1991г.
	Демократично управление	Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята на: институциите в демократичното общество; предимствата на общественото съгласие; отговорността на управленските елити.	Ядро <i>Очакв</i> Различ инсти
ТЕМА 4 Модернизация на стопанския живот до средата на XX в.	Производствени технологии	Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята на стопанските промени и модерните производствени технологии и комуникации за напредъка на обществото и тяхното влияние върху ежедневието.	Ядро <i>Очакв</i> Избро хорат; револ
	Миграция	Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Разкрива връзките между състоянието на обществото и възможностите на държавата в международните отношения.	Ядро <i>Очакв</i> Просл полуо грани края н Ядро <i>Очакв</i> Избро хорат; револ
ТЕМА 5 Промените в българското общество до средата на XX в.	Политически живот (политическа партия, политическа програма, парламентарни избори)	Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Характеризира и оценява: политически програми и действия, политически личности и обществени дейци. Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава основните субекти на политическия живот.	Ядро <i>Очакв</i> Позна българ консти Предс българ консти 1991г.

	Граждански права	Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Оценява ролята на свободата като условие за икономически, духовен и културен напредък на личността и човешките общности. Различава демокрация от демагогия, административен контрол от свободна изява.	Ядро <i>Очакв</i> Позна българ консти Предс българ консти 1991г.
	Социални групи	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира отношението между начина на живот и манталитет между икономическото равнище, социалното положение и възприемането на новото.	Ядро <i>Очакв</i> Устан общес през X Ядро <i>Очакв</i> Разпо: на бит групи
ТЕМА 6 България след Втората световна война. Комунистическият режим	Тоталитарен режим	Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира характера на тоталитарния режим. Различава демокрация от демагогия, административен контрол от свободна изява.	Ядро <i>Очакв</i> Различ идеи и
	Одържавяване (национализация, колективизация)	Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Оценява ролята на свободата като условие за икономически, духовен и културен напредък на личността и човешките общности. Различава демокрация от демагогия, административен контрол от свободна изява.	Ядро <i>Очакв</i> Описв българ Освоб режим
ТЕМА 7 Българската култура през XX в.	Европеизация	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Открива елементи на промяна в ежедневието на българите.	Ядро <i>Очакв</i> Откри бита н Възра Откри европ изкуст
	Традиционна култура	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята на традицията в процеса на модернизация. Разбира отношението между начина на живот и манталитет между икономическото равнище, социалното положение и възприемането на новото.	Ядро <i>Очакв</i> Различ празни Просл тради прина Разби между общнс

	Интелектуалец	<p>Тема 7 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира позитивното значение на “отвореността” и културните взаимодействия с останалия свят; ролята на елитите като мост към модерния свят и модерната култура. Установява връзката между икономическите възможности, относителното равнище на образование, творчески потенциал, обществена инициатива като предпоставка за културни достижения.</p>	<p>Ядро <i>Очакв</i> Откри европ изкуст Ядро <i>Очакв</i> Свърз XIX-X конкпр</p>
	Средства за публична информация	<p>Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята на стопанските промени и модерните производствени технологии и комуникации за напредъка на обществото и тяхното влияние върху ежедневието.</p> <p>Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Оценява ролята на свободата като условие за икономически, духовен и културен напредък на личността и човешките общности. Различава демокрация от демагогия, административен контрол от свободна изява.</p>	<p>Ядро <i>Очакв</i> Избро хората; револ</p>

Основни нови понятия VII клас

ТЕМА	ПОНЯТИЕ	СЪОТВЕТСТВИЕ В ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ПО ТЕМИ	СЪС РЕЗ
ТЕМА 1 Праистория	Ера	<p>Основополагащо понятие Усвоява се във всички теми от учебната програма</p>	<p>Ядро I С: <i>Очаквани</i> Познава х на основн развитиет Средизем Среднове Съотнася момент и. Древна Г Познава с Разполага историчес синхронн</p>

	Homo sapiens	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира връзките между развитието на човешкия вид, неговата дейност и природо-климатичните условия.	Ядро II C <i>Очаквани</i> Описва на Праистор от пещери Вилендор некропол Ядро III C <i>Очаквани</i> Оценява и основните човешкия
	Археология	Специфично понятие Усвоява се във всички теми от учебната програма	Ядро II C <i>Очаквани</i> Описва на Праистор от пещери Вилендор некропол Познава и култура: I Вълчитръ съкровищ
	Неолитна революция	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята на “неолитната революция” за развитие на човечеството.	Ядро I C <i>Очаквани</i> Разбира р възниква култури и
	Индоевропейци	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира връзките между развитието на човешкия вид, неговата дейност и природо-климатичните условия.	Ядро II C <i>Очаквани</i> Характер познава п съвремен
ТЕМА 2 Държавността през Античността	Полис	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Съпоставя политическите системи в Древния Изток, Елада и Рим. Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира мястото и ролята на гражданина в античния полис.	Ядро I C <i>Очаквани</i> Разбира р свят. Ядро II C <i>Очаквани</i> Разбира р религиози древноел полисния
	Магистратура	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Познава и разбира държавните устройства и институции. Съпоставя политическите системи в Древния Изток, Елада и Рим.	Ядро I C <i>Очаквани</i> Различават Изток, Др

	Модел на управление (пряка демокрация, диктатура, тирания, република)	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Познава и разбира държавните устройства и институции. Съпоставя политическите системи в Древния Изток, Елада и Рим.	Ядро I C: <i>Очаквани</i> Различават Изток, Др Ядро III C: <i>Очаквани</i> Характер в древной Познава с законодат Древна Гр Познава с Аристоте
ТЕМА 3 Античното общество	Граждани	Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира мястото и ролята на гражданина в античния полис.	Ядро III C: <i>Очаквани</i> Характер в древной Познава с морални и гръци и р Различават спартанци представи
	Роби	Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира отношението на античния свят към робството.	Ядро III C: <i>Очаквани</i> Разбира и римския с Характер в древной Различават спартанци представи
	Аристокрация	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Познава и разбира държавните устройства и институции.	Ядро III C: <i>Очаквани</i> Характер в древной Различават спартанци представи
ТЕМА 4 Човекът и войната през Античността	Експанзия	Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Оценява отражението на военните конфликти върху цялостното развитие на конкретни държави и региони. Познава и разбира представата на античния човек за войната.	Ядро I C: <i>Очаквани</i> Познава х на основн развитиет Средизем Среднове Съотнася момент и. Древна Гр Разглежда днешните в контекс държавит

	Колонизация	Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Оценява отражението на военните конфликти върху цялостното развитие на конкретни държави и региони. Познава и разбира представата на античния човек за войната.	Ядро I C <i>Очаквани</i> Съотнася Антично съществу Ядро III C <i>Очаквани</i> Разбира п Древна Г Великата
	Хоплит	Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Оценява отражението на военните конфликти върху цялостното развитие на конкретни държави и региони. Познава и разбира представата на античния човек за войната.	Това са т термини, изложени отделни с отпаднат понятия”.
	Легион	Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Оценява отражението на военните конфликти върху цялостното развитие на конкретни държави и региони. Познава и разбира представата на античния човек за войната.	Това са т термини, изложени отделни с отпаднат понятия”.
ТЕМА 5 Античният човек пред боговете – “Давам, за да дадеш”.	Тотемизъм	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира разликата между политеистичните и монотеистичните религиозни култове.	Ядро II C <i>Очаквани</i> Разгранич монотеис
	Мит	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира отношението на античния човек към боговете. Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира основните характеристики на античната култура.	Ядро II C <i>Очаквани</i> Познава г древноиз: религиозн Познава е Древна Г
	Юдаизъм	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира промяната, която настъпва в религиозните вярвания с появата и разпространението на християнството.	Ядро II C <i>Очаквани</i> Разбира р на Израел Разгранич монотеис
	Религиозен култ	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира разликата между политеистичните и монотеистичните религиозни култове. Разбира отношението на античния човек към боговете. Разбира промяната, която настъпва в религиозните вярвания с появата и разпространението на християнството.	Ядро II C <i>Очаквани</i> Познава г древноиз: религиозн Разгранич политеис Разбира и довеждат религия в

ТЕМА 6 Духът и културата на античния свят	Писмени системи (клинописи, йероглифи, буквено писмо)	Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира основните характеристики на античната култура.	Ядро II C <i>Очаквани</i> Разбира с култура к културно античния Разбира р религиозн дрвноел полисни
	Философия	Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира основните характеристики на античната култура. Разбира ролята и значението на античното културно развитие (елинско и римско) за историческото и културно развитие на Европа.	Ядро III C <i>Очаквани</i> Познава с Аристоте
	Елинизъм	Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира основните характеристики на античната култура.	Ядро II C <i>Очаквани</i> Разбира с култура к културно античния Познава н приемств римската Разбира р религиозн дрвноел полисни
ТЕМА 7 Всекидневният живот през Античността	Театър	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира основните характеристики на античната култура. Тема 7 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята на основните места в града, които определят всекидневието на античния човек.	Ядро II C <i>Очаквани</i> Познава н приемств римската
	Публични места (агора, форум, терми, амфитеатър, стадион)	Тема 7 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята на основните места в града, които определят всекидневието на античния човек.	Ядро II C <i>Очаквани</i> Познава н приемств римската

	Олимпийски игри	<p>Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята и значението на античното културно развитие (елинско и римско) за историческото и културно развитие на Европа.</p> <p>Тема 7 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята на основните места в града, които определят всекидневието на античния човек.</p>	<p>Ядро I С <i>Очаквани</i> Познава с</p>
	Мистерии	<p>Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира отношението на античния човек към боговете.</p>	<p>Ядро II С <i>Очаквани</i> Познава е Древна Г Разбира р религиозн древноел полисни</p>

Основни нови понятия VIII клас

ТЕМА	ПОНЯТИЕ	СЪОТВЕТСТВИЕ В ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ПО ТЕМИ	С Р
ТЕМА 1 Политическо развитие на Средновековна Европа	Велико преселение на народите	<p>Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Проследява по-значимите миграционни движения в средновековна Европа и аргументира ролята им за уникалното етническо и културно разнообразие на европейската цивилизация.</p>	<p>Ядро I <i>Очаква</i> Посочи пресел Ядро I <i>Очаква</i> Предст на пле пресел</p>
	Конкордат	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Познава и обяснява ролята на християнската религия за формиране и съхраняване на държавната традиция в средновековна Европа.</p>	<p>Ядро I <i>Очаква</i> Описва раннос на бъл Станд <i>Очаква</i> Обясня държа Визант Европа</p>
	Схизма	<p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Познава различията между православието и католицизма и проследява политическите и културни последици от схизмата между Източната и Западната християнски църкви.</p>	<p>Ядро I <i>Очаква</i> Прослед Средно Характ между Западн инвест</p>

ТЕМА 2 Религия и религии в Средновековна Европа	Месия	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Познава основните етапи на християнизацията на Европа. Проследява контактите и конфликтите между християнската, ислямската и юдейската цивилизация през различни етапи на Средновековието.	Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Проследява Средновековието Обяснява европейската
	Свещени книги (Библия, Коран)	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Проследява контактите и конфликтите между християнската, ислямската и юдейската цивилизация през различни етапи на Средновековието.	Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Посочва християнската Познава достигането III Стадия <i>Очаквани резултати:</i> Посочва и ислямската
	Вселенски събор	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Познава различията между православие и католицизма и проследява политическите и културни последици от схизмата между Източната и Западната християнски църкви. Открива значението на покръстването на българите в процесите на християнизация на Европа.	Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Проследява Средновековието
	Православие	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Познава различията между православие и католицизма и проследява политическите и културни последици от схизмата между Източната и Западната християнски църкви.	Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Проследява Средновековието Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Разпознава православие Разпознава световно Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Обяснява архитектурата през Средновековието за тези

	Католицизъм	<p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Познава различията между православие и католицизма и проследява политическите и културни последици от схизмата между Източната и Западната християнски църкви.</p>	<p>Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Проследява политическите и културни последици от схизмата между Източната и Западната християнски църкви. Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Разпознава политическите и културни последици от схизмата между Източната и Западната християнски църкви. Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Обяснява политическите и културни последици от схизмата между Източната и Западната християнски църкви. През Средновековието</p>
ТЕМА 3 Средновековното общество	Ерес	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира ролята на България като един от културно-политическите центрове в Средновековна Европа. Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Познава средновековни теории за устройството на обществото в различните религиозно-политически доктрини.</p>	<p>Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Познава политическите и културните последици от схизмата между Източната и Западната християнски църкви. През Средновековието</p>
	Васалитет	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Проследява историческите причини за различията в политическото, социално и икономическо развитие на източната и западната половина на европейския континент. Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Познава средновековни теории за устройство на обществото в различните религиозно-политически доктрини.</p>	<p>Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Дава политическите и културните последици от схизмата между Източната и Западната християнски църкви. През Средновековието</p>
	Обществени групи	<p>Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Познава средновековни теории за устройството на обществото в различните религиозно-политически доктрини. Разграничава елементи и принципи на устройството на градското общество, характерни за Средновековието. Проследява кои от тях са валидни в съвременността.</p>	<p>Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава елементи и принципи на устройството на градското общество, характерни за Средновековието. Проследява кои от тях са валидни в съвременността. Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Познава политическите и културните последици от схизмата между Източната и Западната християнски църкви. През Средновековието</p>

	Ордени (монашески, рицарски)	<p>Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Познава средновековни теории за устройство на обществото в различните религиозно-политически доктрини.</p> <p>Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Познава различни етапи на експанзия на християнската цивилизация през Средните векове и дава примери за убежденията на ключови исторически личности в този процес.</p>	<p>Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Познава Посочи идеите монашески свят, х</p>
ТЕМА 4 Конфликти и контакти в Средновековна Европа	Кръстоносни походи	<p>Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава икономически и идеологически причини за промените в търговската и пътнотранспортната мрежа на европейския континент през Средните векове.</p> <p>Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Познава различните етапи на експанзията на християнската цивилизация през Средните векове и дава примери за убежденията на ключовите исторически личности в този процес.</p> <p>Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира влиянието на природни, икономически и идеологически фактори върху ежедневието на средновековните европейци от различни части на континента.</p>	<p>Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Сравнява и грани използвани походи</p> <p>Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Представя през Средните векове Кръстоносните походи</p>
	Мисионер	<p>Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Сравнява средновековната и съвременната идея за пътуване и обяснява причините за разликите помежду им.</p> <p>Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Познава различните етапи на експанзия на християнската цивилизация през Средните векове и дава примери за убежденията на ключови исторически личности в този процес.</p>	<p>Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Проследява Средновековния мисионер</p> <p>Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Посочи делото приобщаване на европейците</p>

	Манастир	<p>Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Познава участието на българите в общоевропейския културен процес.</p> <p>Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Познава традиционните начини на празнуване на основните религиозни празници през Средновековието и обяснява значението на по-важните ритуали в тях.</p>	<p>Ядро 1 <i>Очаквани резултати:</i> Представя школи за славянска писменост Ядро 1 <i>Очаквани резултати:</i> Посочва институции, средновековна разкрива културни</p>
	Университет	<p>Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Сравнява ролята и начините на проявление на общественото мнение през Средните векове и в съвременността.</p> <p>Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Сравнява средствата за комуникация на средновековния човек с тези на съвременния и дава характерни примери за обмен на идеи, знания и традиции в двете епохи.</p>	<p>Ядро 1 <i>Очаквани резултати:</i> Посочва институции, средновековна Ядро 1 <i>Очаквани резултати:</i> Дава примери за гръцки търговски</p>
ТЕМА 5 Идеите на Средновековна Европа	Иконография	<p>Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Познава участието на българите в общоевропейския културен процес.</p> <p>Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Познава традиционните начини на празнуване на основните религиозни празници през Средновековието и обяснява значението на по-важните ритуали в тях.</p>	<p>Ядро 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разпознава православно Разпознава световни Ядро 1 <i>Очаквани резултати:</i> Дава примери за етнически Английски</p>
	Инвеститура	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Познава и обяснява ролята на християнската религия за формирането и съхраняването на държавната традиция в средновековна Европа.</p> <p>Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Познава и сравнява различните представи за “власт” и “закон” в Средновековна Европа. Обяснява причините за сходствата помежду им.</p>	<p>Ядро 1 <i>Очаквани резултати:</i> Характеризира между Западна инвестиционна</p>

	Регалии	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Познава и обяснява ролята на християнската религия за формирането и съхраняването на държавната традиция в средновековна Европа. Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Познава и сравнява различните представи за “власт” и “закон” в Средновековна Европа. Обяснява причините за сходствата помежду им.</p>	<p>Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Сравнява начини на глава (</p>
	Юстинианов кодекс	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Познава идеята за приемственост между Римската империя и средновековните християнски държави и обосновава причините на устойчивостта на тази идея. Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Проследява и илюстрира с примери пътищата на съхраняване и интегриране на античното наследство в средновековната европейска цивилизация. Познава и сравнява различните представи за “власт” и “закон” в Средновековна Европа. Обяснява причините за сходствата помежду им.</p>	<p>Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Обяснява развитието на институциите Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Разкрива всеобщите християнски Юстинианов кодекс Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Представя единния на империята</p>
ТЕМА 6 Между Небето и Земята: средновековният човек и неговата менталност	Мистицизъм	<p>Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира влиянието на природни, икономически и идеологически фактори върху ежедневието на средновековните европейци от различни части на континента. Познава традиционните начини на празнуване на основните религиозни празници през Средновековието и обяснява значението на по-важните ритуали в тях.</p>	<p>Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Разкрива културните Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Дава представа за етническите Англия Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Посочва идеите на монашеския свят, християнството Става ясно</p>
	Реликва	<p>Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Познава традиционните начини на празнуване на основните религиозни празници през Средновековието и обяснява значението на по-важните ритуали в тях.</p>	<p>Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Разкрива културните Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Дава представа за етническите Англия</p>

	Схоластика	Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Сравнява средствата за комуникация на средновековния човек с тези на съвременния и дава характерни примери за обмен на идеи, знания и традиции в двете епохи.	Ядро I <i>Очаквани резултати:</i> Посочи инстинктивно средно
--	------------	--	---

Основни нови понятия IX клас

ТЕМА	ПОНЯТИЕ	СЪОТВЕТСТВИЕ В ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ПО ТЕМИ	СЪОТВЕТСТВИЕ В ЯДРОТО
ТЕМА 1 Идейните хоризонти на Новото време	Ренесанс	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Познава основните идеи на Новото време. Сравнява по основни белези идеи, действия, процеси.	Ядро II Ст <i>Очаквани резултати:</i> Установява Западноевропейско възрождение
	Хуманизъм	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Познава основните идеи на Новото време. Сравнява по основни белези идеи, действия, процеси.	Ядро II Ст <i>Очаквани резултати:</i> Установява Западноевропейско възрождение
	Реформация (протестантство, пуританство, клерикализъм)	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Познава основните идеи на Новото време. Сравнява по основни белези идеи, действия, процеси.	Ядро III С <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава разбиранията за протестантство Ядро III С <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава свързана с: Реформацията, революциите в Българското
	Просвещение	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Познава основните идеи на Новото време. Сравнява по основни белези идеи, действия, процеси.	Ядро I Ста <i>Очаквани резултати:</i> Установява Просвещението Определя мисловно възрождение преход към Ядро III С <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава свързана с: Реформацията, революциите в Българското

	Буржоазия	<p>Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава темповете на социалната динамика в различните общества.</p> <p>Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Характеризира светогледа на новия човек.</p>	<p>Ядро I Ста Очаквани р Установява Просвещен</p> <p>Ядро III С: Очаквани р Дава приме живот на ч резултат на икономика</p>
	Буржоазна революция	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира връзката между идеите и политическите промени през периода.</p> <p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Обяснява връзката между идеите на Новото време и значимите социалнополитически преврати през епохата.</p>	<p>Ядро I Ста Очаквани р Установява Просвещен</p> <p>Определя м възраждане преход към</p> <p>Ядро III С: Очаквани р Разгранича свързана с: Реформаци революции Българскот</p>
	Политически идеологии (абсолютизъм, консерватизъм, либерализъм, национализъм, социализъм)	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Познава основните идеи на Новото време. Разбира връзката между идеите и политическите промени през периода. Сравнява по основни белези идеи, действия, процеси.</p> <p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Обяснява връзката между идеите на Новото време и значимите социалнополитически преврати през епохата.</p>	<p>Ядро I Ста Очаквани р Установява</p> <p>национализ Германия.</p> <p>Познава ос консервати ги идентиф Определя м възраждане преход към</p> <p>Ядро III С: Очаквани р Описва ево на граждан Съпоставя гражданите автократич</p>

ТЕМА 2 Държавни и политически модели на нова Европа	Модели на държавно управление (абсолютна монархия, просветен абсолютизъм, автократизъм, конституционна монархия, република)	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира връзката между идеите и политическите промени през периода. Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Различава основните държавно-политически модели на Новото време.	Ядро I Ста <i>Очаквани р</i> Сравнява п белези и ги Ядро II Ст <i>Очаквани р</i> Различава д развитието периферият Ядро III С <i>Очаквани р</i> Описва ево на граждан Съпоставя гражданите автократич
	Суверенитет	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира връзката между идеите и политическите промени през периода.	Ядро I Ста <i>Очаквани р</i> Установява Просвещен Разбира сл влиянието политическ
	Статукво	Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Ориентира се в динамиката на границите на картата на света.	Ядро I Ста <i>Очаквани р</i> Разбира сл влиянието политическ Ядро II Ст <i>Очаквани р</i> Различава д развитието периферият
	Протекционизъм	Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира значението на индустриалната революция за модернизацията на обществото.	Ядро III С <i>Очаквани р</i> Ядро III С <i>Очаквани р</i> Откроява з революции обществата американс

ТЕМА 3 Експанзията на Европа и нейните пътища	Велики географски открития	Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Различава регионални особености в процеса на глобализацията на света. Ориентира се в динамиката на границите на картата на света.	Ядро I Ст <i>Очаквани р</i> Представя промени в открития. Ядро II Ст <i>Очаквани р</i> Дава приме култури и географски Ядро III С <i>Очаквани р</i> Разгранича свързана с: Реформации революционии Българскот
	Колониализъм	Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Различава регионални особености в процеса на глобализацията на света. Ориентира се в динамиката на границите на картата на света.	Ядро I Ст <i>Очаквани р</i> Представя промени в открития. Ядро II Ст <i>Очаквани р</i> Дава приме култури и географски
	Империализъм	Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Различава регионални особености в процеса на глобализацията на света. Ориентира се в динамиката на границите на картата на света.	Ядро I Ст <i>Очаквани р</i> Познава по началото на Ядро II Ст <i>Очаквани р</i> Различава развитието периферия
	Износ на революции	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Обяснява връзката между идеите на Новото време и значимите социалнополитически преврати през епохата.	Ядро I Ст <i>Очаквани р</i> Представя Виенския к
ТЕМА 4 Обществото през Новото време	Индустриална революция	Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира значението на индустриалната революция за модернизацията на обществото. Разграничава темповете на социалната динамика в различните общества. Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира радикалната промяна в ритъма на живота на човека с навлизането на машината.	Ядро III С <i>Очаквани р</i> Дава приме живот на ч резултат на икономика Откроява з революции обществата американск

	Наемни работници	Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава темповете на социалната динамика в различните общества.	Ядро III С <i>Очаквани р</i> Дава приме живот на ч резултат на икономика'
	Модернизация	Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира значението на индустриалната революция за модернизацията на обществото. Разграничава темповете на социалната динамика в различните общества. Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира радикалната промяна в ритъма на живота на човека с навлизането на машината. Открива модерността във всекидневието на българина.	Ядро I Ста <i>Очаквани р</i> Определя м възбуждане преход към Ядро II Ст <i>Очаквани р</i> Характериз източник н XIX век. Ядро III С <i>Очаквани р</i> Открива ра модерния н общество в Откроява з революции обществата американск
ТЕМА 5 Динамиката на европейската култура	Масова култура	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Открива културните центрове през епохата на Новото време. Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Открива модерността във всекидневието на българина.	Ядро II Ст <i>Очаквани р</i> Характериз източник н XIX век. Ядро III С <i>Очаквани р</i> Дава приме живот на ч резултат на икономика'
ТЕМА 5 Новият човек	Няма предложени нови понятия към тази тема, но с нея са свързани понятия от другите теми	Тема 7 <i>Очаквани резултати:</i> Характеризира светогледа на новия човек. Разбира радикалната промяна в ритъма на живота на човека с навлизането на машината. Открива модерността във всекидневието на българина.	

Основни нови понятия X клас

ТЕМА	ПОНЯТИЕ	СЪОТВЕТСТВИЕ В ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ПО ТЕМИ	СЪО РЕЗУ
------	---------	---	----------

ТЕМА 1 Държавата между реалността и утопията	Демокрация	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава политическите модели на епохата: демокрация, авторитаризъм, тоталитаризъм.</p> <p>Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Познава основните характеристики на гражданското общество.</p>	<p>Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Сравнява и различава демократиите по основни характеристики на държавата. Сравнява с характеристиките на тоталитаризма националните идентичности.</p> <p>Ядро III Ст <i>Очаквани резултати:</i> Съпоставя прилаганите граждански системи.</p> <p>Ядро III Ст <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава личност с социални процеси; социални процеси;</p>
	Авторитаризъм	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава политическите модели на епохата: демокрация, авторитаризъм, тоталитаризъм.</p>	<p>Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Сравнява и различава демократиите по основни характеристики на държавата. Сравнява с характеристиките на тоталитаризма националните идентичности.</p> <p>Ядро III Ст <i>Очаквани резултати:</i> Съпоставя прилаганите граждански системи.</p> <p>Ядро III Ст <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава личност с социални процеси; социални процеси;</p>

	Тоталитаризъм (комунизъм, фашизъм, националсоциализъм)	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава политическите модели на епохата: демокрация, авторитаризъм, тоталитаризъм.	Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Сравнява политическите модели на демократици и тоталитаризъм по основни държавни системи. Ядро II Ст <i>Очаквани резултати:</i> Съпоставя политическите модели на демократици и тоталитаризъм на националсоциализъм и фашизъм. Ядро III Ст <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава политическите модели на личност и социални системи. Ядро IV Ст <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава политическите модели на личност и социални системи.
	Икономическа криза	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира трудностите на българското общество в преход.	Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Обяснява трудностите на българското общество в преход (1944-1949). Ядро II Ст <i>Очаквани резултати:</i> Съпоставя политическите модели на демократици и тоталитаризъм на националсоциализъм и фашизъм.
ТЕМА 2 Опити за налагане на световен ред	Световна война	Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Проследява етапите на развитие на международните отношения.	Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Откроява политическите модели на войни. Ядро II Ст <i>Очаквани резултати:</i> Аргументи световни войни. Ядро III Ст <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава политическите модели на личност и социални системи. Ядро IV Ст <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава политическите модели на личност и социални системи.
	Култ към личността	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира особеностите на българското държавнополитическо развитие. Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Открива особеностите в развитието на “студената война”.	Ядро II Ст <i>Очаквани резултати:</i> Открива политическите модели на Европа след войни.

	Глобализъм	<p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Проследява етапите на развитие на международните отношения.</p> <p>Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира отражението на локалните конфликти в междудържавните отношения.</p> <p>Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Определя глобалните проблеми на съвременното общество.</p> <p>Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Познава глобалните проблеми пред световната култура.</p>	<p>Ядро III C <i>Очаквани резултати:</i> Характеризиране на потребителите.</p> <p>Ядро III C <i>Очаквани резултати:</i> Разграничаване на личност и социални роли и тенденции; същност на</p> <p>Ядро III C <i>Очаквани резултати:</i> Дава примери и опитите</p> <p>Ядро II C <i>Очаквани резултати:</i> Разграничаване на въздействието на информационната революция на човека.</p>
	Интернационал	<p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Проследява етапите на развитие на международните отношения.</p>	<p>Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Откроява промени в войни.</p>
	Трети свят	<p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Проследява етапите на развитие на международните отношения.</p> <p>Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира отражението на локалните конфликти в междудържавните отношения.</p>	<p>Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Очертава промени в война.</p>
ТЕМА 3 Разделеният свят – “студената война”	Студена война	<p>Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Открива особеностите в развитието на “студената война”. Разбира отражението на локалните конфликти в междудържавните отношения.</p>	<p>Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Очертава промени в война.</p> <p>Ядро II C <i>Очаквани резултати:</i> Съпоставя надпреварата</p>
	Западна Европа	<p>Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Открива особеностите в развитието на “студената война”. Разбира отражението на локалните конфликти в междудържавните отношения.</p>	<p>Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Очертава промени в война. Проследява Европейския</p>

	Източна Европа	Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Открива особеностите в развитието на “студената война”. Разбира отражението на локалните конфликти в междудържавните отношения.	Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Обяснява промените в 1989 г. Очертава промените в войната.
ТЕМА 4 Обединена Европа – новите надежди на стария континент	Европейска интеграция	Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Различава европейските организации. Разбира перспективите на евроинтеграцията за България.	Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Познава и проследява Европейския съюз
	Европейски съюз	Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Различава европейските организации. Разбира перспективите на евроинтеграцията за България.	Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Познава и проследява Европейския съюз
ТЕМА 5 Обществото на съвременната епоха	Антисемитизъм	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава политическите модели на епохата: демокрация, авторитаризъм, тоталитаризъм. Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Определя глобалните проблеми на съвременното общество.	Ядро II Ст <i>Очаквани резултати:</i> Дава примери за нетолерантност
	Расизъм	Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава политическите модели на епохата: демокрация, авторитаризъм, тоталитаризъм. Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Определя глобалните проблеми на съвременното общество.	Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Сравнява демократиите по основни държави. Сравнява с тоталитаризма на националсоциализма
	Религиозен фундаментализъм	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Определя глобалните проблеми на съвременното общество.	Ядро III Ст <i>Очаквани резултати:</i> Дава примери за опитите за мир
	Национално малцинство	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Определя глобалните проблеми на съвременното общество.	Ядро II Ст <i>Очаквани резултати:</i> Дава примери за нетолерантност

	Държави в преход	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира особеностите на българското държавно-политическо развитие.</p> <p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Открива мястото на България и Балканите в опитите за налагане на световен ред.</p> <p>Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира трудностите на българското общество в преход.</p>	<p>Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Обяснява илюстрира политическите промени в България (1989 г. Представя политическите промени в България (1989 г.</p>
	Средна класа	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира особеностите на българското държавно-политическо развитие.</p> <p>Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира трудностите на българското общество в преход.</p>	<p>Ядро I Ст <i>Очаквани резултати:</i> Обяснява илюстрира политическите промени в България (1989 г. Представя политическите промени в България (1989 г. Световната война (1933).</p>
ТЕМА 6 Култура и технологии	Технологична революция	<p>Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира рисковете на технологичната революция.</p>	<p>Ядро II Ст <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава въздействието на информационната революция на човека. Оценява значимостта на откритията в икономическата история на Европейския континент.</p>
	Поп култура	<p>Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Познава глобалните проблеми пред световната култура. Открива модерните тенденции в съвременната българска култура.</p>	<p>Ядро II Ст <i>Очаквани резултати:</i> Дава примери за европейска и световна култура. Ядро II Ст <i>Очаквани резултати:</i> Познава основните архитектурни примери за съвременна архитектура. Ядро III Ст <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава личност с личност и социални и социални тенденции; с</p>
ТЕМА 7 Всекидневие	Няма предложени нови понятия към тази тема, но с нея са свързани понятия от другите теми	<p>Тема 7 <i>Очаквани резултати:</i> Открива връзката на човека с обкръжаващия го свят. Разбира предизвикателствата пред човека от XXI век.</p>	

Основни нови понятия XI клас

ТЕМА	ПОНЯТИЕ	СЪОТВЕТСТВИЕ В ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ПО ТЕМИ	СЪОТ РЕЗУЛ
ТЕМА 1 Политическо развитие	Федерация	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира особеностите на политическото развитие на българите. Открива влиянието на значими световни събития върху политическото развитие на българите.</p> <p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Познава елементите на приемственост в българската държавност. Проследява развитието на институциите на властта. Оценява ролята на видни български държавници.</p>	<p>Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Открива бел модели в ра българската Представя т промени на преместване държава на</p>
	Автономия	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира особеностите на политическото развитие на българите. Открива влиянието на значими световни събития върху политическото развитие на българите. Разбира ролята на България в политическото развитие на Балканите и в Европа в различните исторически епохи.</p> <p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Познава елементите на приемственост в българската държавност. Проследява развитието на институциите на властта. Оценява ролята на видни български държавници.</p>	<p>Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Открива бел модели в ра българската Ядро II Ста <i>Очаквани ре</i> Дава пример развитие на</p>
	Теокрация	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира особеностите на политическото развитие на българите. Открива влиянието на значими световни събития върху политическото развитие на българите.</p> <p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Проследява развитието на институциите на властта.</p>	<p>Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Открива бел модели в ра българската</p>

	Коронована демокрация	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира особеностите на политическото развитие на българите.</p> <p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Познава елементите на приемственост в българската държавност. Разграничава българските проекции на основните политически идеологии. Проследява развитието на институциите на властта. Оценява ролята на видни български държавници.</p>	<p>Ядро I Стаи <i>Очаквани ре</i> Открива бел модели в ра българската</p>
	Съветизация	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира особеностите на политическото развитие на българите. Открива влиянието на значими световни събития върху политическото развитие на българите. Разбира ролята на България в политическото развитие на Балканите и в Европа в различните исторически епохи.</p> <p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Познава елементите на приемственост в българската държавност. Разграничава българските проекции на основните политически идеологии. Проследява развитието на институциите на властта.</p>	<p>Ядро I Стаи <i>Очаквани ре</i> Установява общество: п османското Възраждане модерната б съветизация демокрация Ядро I Стаи <i>Очаквани ре</i> Открива бел модели в ра българската</p>
ТЕМА 2 Власт и институции	Служебно правителство	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира особеностите на политическото развитие на българите.</p> <p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Проследява развитието на институциите на властта. Оценява ролята на видни български държавници.</p>	<p>Ядро I Стаи <i>Очаквани ре</i> Обяснява фу институции Обяснява из световни во</p>
	Регентство	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира особеностите на политическото развитие на българите.</p> <p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Проследява развитието на институциите на властта. Оценява ролята на видни български държавници.</p>	<p>Ядро I Стаи <i>Очаквани ре</i> Открива бел модели в ра българската Обяснява из световни во</p>

	Легитимност	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира особеностите на политическото развитие на българите. Открива влиянието на значими световни събития върху политическото развитие на българите.</p> <p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Познава елементите на приемственост в българската държавност. Оценява ролята на видни български държавници.</p>	<p>Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Обяснява ф институции Обяснява из световни во</p>
	Мажоритарна и пропорционална избирателна система	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира особеностите на политическото развитие на българите.</p> <p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Познава елементите на приемственост в българската държавност. Разграничава българските проекции на основните политически идеологии. Проследява развитието на институциите на властта. Оценява ролята на видни български държавници.</p>	<p>Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Обяснява ф институции</p>
	Референдум	<p>Тема 1 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира особеностите на политическото развитие на българите.</p> <p>Тема 2 <i>Очаквани резултати:</i> Проследява развитието на институциите на властта. Оценява ролята на видни български държавници.</p>	<p>Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Обяснява ф институции</p>
ТЕМА 3 Общество и обществен живот	Интелигенция	<p>Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Открива елементите на гражданското общество в българската съвременност. Разбира трудностите на българското общество в преход. Открива случаи на погазване на гражданските права в България.</p>	<p>Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Установява общество: п османското Възраждане модерната б съветизация демокрация Ядро III Ст <i>Очаквани ре</i> Разграничае свързана с: (държава; Бъ изграждане България.</p>

	Консенсус	Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Открива елементите на гражданското общество в българската съвременност. Разбира трудностите на българското общество в преход.	Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Установява общество: п османското Възраждане модерната б съветизация демокрация Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Обяснява ф институции
	Демагогия	Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира трудностите на българското общество в преход. Открива случаи на погазване на гражданските права в България.	Ядро III Ст <i>Очаквани ре</i> Проследява свободите н приemanето наши дни.
	Посткомунистическо общество	Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Открива елементите на гражданското общество в българската съвременност. Разбира трудностите на българското общество в преход. Открива случаи на погазване на гражданските права в България.	Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Установява общество: п османското Възраждане модерната б съветизация демокрация Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Определя ос прехода от н Ядро III Ст <i>Очаквани ре</i> Проследява свободите н приemanето наши дни.

	Гражданско общество	<p>Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Открива елементите на гражданското общество в българската съвременност. Разбира трудностите на българското общество в преход. Открива случаи на погазване на гражданските права в България.</p>	<p>Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Установява общество: п османското Възраждане модерната б съветизация демокрация Ядро II Ста <i>Очаквани ре</i> Дава пример национална Оценява кат поведение с през Вторат Ядро III Ст <i>Очаквани ре</i> Проследява свободите н приемането наши дни.</p>
	Холокост	<p>Тема 3 <i>Очаквани резултати:</i> Открива елементите на гражданското общество в българската съвременност.</p>	<p>Ядро II Ста <i>Очаквани ре</i> Дава пример национална Оценява кат поведение с през Вторат</p>
ТЕМА 4 Светът на българите: околна среда и менталитети	Протекционизъм	<p>Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Проследява навлизането на елементите на модерността във всекидневието на българите.</p>	<p>Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Установява общество: п османското Възраждане модерната б съветизация демокрация Ядро III Ст <i>Очаквани ре</i> Разграничае свързана с: (държава; Бъ изгражданет България. Оценява зна революция : икономика 1</p>

	Манталитет	<p>Тема 4 <i>Очаквани резултати:</i> Открива устойчивите връзки на българите с обкръжаващия ги свят. Проследява навлизането на елементите на модерността във всекидневието на българите.</p>	<p>Ядро II Ста <i>Очаквани ре</i> Открива еле български б Ядро III Ст <i>Очаквани ре</i> Посочва прс всекидневни епохата на I развитието 1</p>
	Идентичност	<p>Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава ролята на Църквата в живота на българите през различните исторически периоди. Разграничава ролята на покръстването в живота на българите през вековете.</p> <p>Тема 7 <i>Очаквани резултати:</i> Откроява българските приноси в историята. Характеризира мястото на българската идентичност в контекста на Европа и Балканите.</p>	<p>Ядро III Ст <i>Очаквани ре</i> Разграничае свързана с: (държава; Бъ изгражданет България.</p>
	Традиционни и официални празници	<p>Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира богатството от традиции в българската култура. Открива модерните тенденции в съвременната българска култура.</p>	<p>Ядро II Ста <i>Очаквани ре</i> Открива еле български б</p>
ТЕМА 5 Култура и духовен живот	Културни взаимодействия	<p>Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира богатството от традиции в българската култура. Открива модерните тенденции в съвременната българска култура. Познава известни културни паметници от различни исторически епохи.</p>	<p>Ядро II Ста <i>Очаквани ре</i> Дава пример култури и ц Средновеко Открива еле български б Ядро II Ст <i>Очаквани ре</i> Дава пример паметници и принадлежа Открива в с принадлежа Определя пр средновеког Дава пример световните 1</p>

	Културен стереотип	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира богатството от традиции в българската култура. Открива модерните тенденции в съвременната българска култура.	Ядро II Ста <i>Очаквани ре</i> Дава пример култури и ц Средновеко Открива еле български б Определя пр средновеког Дава пример световните 1
	Българска писменост	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира богатството от традиции в българската култура. Познава известни културни паметници от различни исторически епохи.	Ядро II Ста <i>Очаквани ре</i> Дава пример култури и ц Средновеко Определя пр средновеког Дава пример световните 1
	Канон в изкуството	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Разбира богатството от традиции в българската култура. Познава известни културни паметници от различни исторически епохи.	Ядро II Ста <i>Очаквани ре</i> Дава пример култури и ц Средновеко Определя пр средновеког Дава пример световните 1
ТЕМА 6 Религии и църква	Тангризъм	Тема 5 <i>Очаквани резултати:</i> Познава известни културни паметници от различни исторически епохи.	Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Установява общество: п османското Възраждане модерната б съветизация демокрация
	Автокефалност	Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава ролята на Църквата в живота на българите през различните исторически периоди. Разграничава ролята на покръстването в живота на българите през вековете.	Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Установява общество: п османското Възраждане модерната б съветизация демокрация
	Униатство	Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава ролята на Църквата в живота на българите през различните исторически периоди.	Ядро III Ст <i>Очаквани ре</i> Разграничае свързана с: (държава; Бъ изгражданет България.

	Икуменизъм	Тема 6 <i>Очаквани резултати:</i> Разграничава ролята на Църквата в живота на българите през различните исторически периоди.	Ядро III Ст <i>Очаквани ре</i> Разграничае свързана с: (държава; Бъ изгражданет България.
ТЕМА 7 Българите и светът	Диаспора	Тема 7 <i>Очаквани резултати:</i> Откроява българските приноси в историята. Характеризира мястото на българската идентичност в контекста на Европа и Балканите.	Ядро II Ста <i>Очаквани ре</i> Определя пр средновеков Дава пример световните 1 Ядро III Ст <i>Очаквани ре</i> Познава ста чужбина.
	Евроинтеграция	Тема 7 <i>Очаквани резултати:</i> Характеризира мястото на българската идентичност в контекста на Европа и Балканите.	Ядро I Ста <i>Очаквани ре</i> Разбира със България.

2. АНАЛИЗ НА СТЕПЕНТА, В КОЯТО СЕКЦИЯТА „КОНТЕКСТ И ДЕЙНОСТИ” ОТ УЧЕБНИТЕ ПРОГРАМИ ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИЯ ОСИГУРЯВА ПОСТИГАНЕТО НА ДОИ ЗА УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ.

Частта **Контекст и дейности (КД)** е изключително важен структурен елемент от Учебните програми по История и цивилизация в цялостния курс на обучение V – XI клас тъй като тя до голяма степен трябва да “преведе“ процесуалната страна на технологията на обучение. В тази част от програмите следва да се „даде живот”, да се определи до голяма степен обликът на обучението, т.е. те заедно със съдържанието са сърцевината му. В този смисъл ясно личи важността и тежестта на този раздел от програмите.

Подходът, заложен в частта **КД** на програмите по история и цивилизация, се предполага още с въвеждащото **“На учениците трябва да се даде възможност...”**, което едновременно предполага известна задължителност на предложените дейности, но и свободен избор, вариативност на обучението и свобода на преподавателя при използването на различните предложени подходи. Така се дава възможност да се държи сметка за обусловеността на методите на обучение в практически план от познавателни, педагогически, социални и пр. фактори. **КД** не изчерпва, естествено, целия набор от възможни за използване методи на обучение. Последното обаче едва ли е необходимо в неговата конкретност и максимална изчерпателност от устни, текстови, нагледни и практически методи.

КД за цялата програма по История и цивилизация предлага комплекс от дейности, които следва да осигурят заложените цели в обучението по История и цивилизация, т.е. както усвояването на знания за основни исторически проблеми и процеси, така и уменията за ориентация в информационния поток и изграждане на собствени позиции. Това е подчертано във формулировката на раздела “Контекст и дейности” от програмите – „Контекст и дейности за цялата програма”.

Предложените в програмите по История и цивилизация **КД** се опитват да създадат максимално широк и обобщаващ спектър от дейности, предполагащи избор на най-целесъобразна учебна форма. В този смисъл предложената система трябва да осигури оптимална резултатност в рамките на разнообразен набор от предложени учебни методи и дидактически средства, свързани с технологията на учебния процес.

Проактивността на **КД** е в задаването на дейности с акцент върху възможностите за развиване на умения и компетентности, които насочват обучението в посоката на развитие на ученика като субект на обучението и изоставяне на традицията за абсолютно пренасяне на логиката на науката и като логика на учебния предмет. Зададените дейности поставят акцент върху функционалната цел на знанията - т.е. теоретичните знания като методологически ориентир в реални социални ситуации.

Съдържанието на частта **Контекст и дейности** на програмите по История и цивилизация за всеки образователен етап е самостоятелно обособена и циклично завършена. В **V - VIII** клас заложените в **КД** се развиват, като се повтарят почти изцяло с разширяването им в логичен развой и надграждане, без да се утежняват излишно. Например:

В **КД** за **VI** клас присъстват всички дейности, заложи в **V** клас с едно разширение: *“да ползва аудио и видео техника”*.

В **КД** за **VII** клас отново се предлагат дейностите от предишните години, като се добавя: *“да ползват различни средства за онагледяване, с които разполага училището”*.

Очевидно тези средства могат да бъдат предметни, изобразителни, условно графични и пр. Педагогическите и гносеологическите достойнства на методите за нагледност, които създават относително ясни и точни зрителни образи на миналото, са особено подходящи за възрастовпсихологическата характеристика на ученика в тази степен и емоционален катализатор на познавателна активност, която вече е на сравнително добро ниво.

В **VIII** клас разширяването на **КД** е ориентирано в по-различна посока. Точно тук се появява *“да работят в екип”*, което дава широка възможност за опит в технологията и организирането на работата в клас.

Изчезва обаче *“да ползват различни средства за онагледяване, с които разполага училището”*, което най-вероятно се предполага за подразбиращо се, но това обърква разбирането за логиката на концептуализиране на раздела **КД** от програмите.

В **КД** на Учебните програми от Прогимназиалния етап **V – VIII** клас е обърнато внимание на **ролевите игри** като методически пътища за усвояване на знанията и уменията, изискващи определена степен на активност на учениците. Възрастовата характеристика и психо-педагогическите особености, за които следва да се държи сметка в тази степен на образование, отговарят на тази дейност, посочена като особено адекватна за постигане на целите на обучение.

Частта **Контекст и дейности** за Гимназиалния етап представлява развитие на заложените в по-ниската степен дейности, с прецизирането и поставянето на акцент в различна посока. Например *“да посетят музей”* от **КД** за **V – VIII** клас се превръща в *“да извършват проучвателска дейност в музей”* в **IX - XI** клас.

В гимназиалния етап се предлагат и методи (дейности), които държат сметка вече и за логическия път за усвояване на знанията – аналитичен, индуктивен, дедуктивен: *„ да използват познавателни средства (да извеждат правила, да избират метод)”*, което може да се осъществи само в определен, напреднал етап в обучението.

КД в програмите по История и цивилизация от **V** до **XI** клас държат сметка за спецификата на историческото познание в търсене, подбор и интерпретиране на информация. Дейности, свързани с използването на различни източници на информация, неотменно присъстват в **КД** на всички учебни програми от **V** до **XI** клас. В процеса на

обучение учениците се приобщават към системна и целенасочена работа с различни източници, развива се самостоятелността на тяхното историческо мислене. Дейности, които трябва да осигурят формиране на умения и навици за работа с различни източници на знания, умения за обработване на учебната информация и умения за анализ и оценка на исторически факти, присъстват отново в целия курс на обучение – **V - XI клас**, със съответната на етапите степен на сложност. Например:

Дейностите **“да работят с различни източници на информация: справочници, художествена литература, видеофилми, Интернет“** за **V – VIII клас** или **“да ползват различни източници на информация“** за **IX – XI клас**, като сред тях на първо място са посочени справочници, *художествена литература* и т.н.

В **VI и VII клас** разширяването на дейностите върви в посока на използването на различни източници за информация. Появяват се *аудио и видео източниците (VI клас)*, а в гимназиален етап (**IX – XI клас**) *вестници и списания* като специфични исторически източници.

Тези дейности осигуряват формирането на умения и компетентности за работа с различни източници на знания, умения за обработване на учебната информация и умения за анализ и оценка на исторически факти. От друга страна това стимулира познавателните възможности на учениците на базата на достатъчност на фактите, на коректност и непреднамереност в описанието и оценката им.

Акцент е поставен и върху използването не само на традиционните и познати източници на информация, но неизменно – от **V до XI клас** и на *видео и аудио материалите*, както и на *Интернет* като източници на историческа информация. **КД** в този смисъл имат значение за интегриране на познавателния процес, за цялостното изучаване на процесите и явленията в природата и обществото. Използването на модерните информационни технологии предпоставя интегралния подход. Разнообразието от източници, заложено в **КД**, отстоява значението на обучението по история като основа за научна база за разбирането на преживяваните от самите ученици събития.

Възможностите, които Учебните програми съдържат за изграждане и развиване на самостоятелни умения и навици, могат да се реализират по линията на характера на дейността. В целия раздел **КД** в програмите по История и цивилизация **V – XI клас** е предпоставен стил на обучение, в който е даден безусловен приоритет на идеята за развитието на учениците като активен субект в процеса на обучение и даването на определен инструментариум за самостоятелно ориентиране и учене, а не поднасяне на извечни истини. Тези дейности биха превърнали всеки ученик в активен познавателен субект: те рефлектират върху индивидуализацията и диференциацията на обучението.

В програмите за **V - VIII клас** се задава едно по-ниско ниво на компетенции, които логично трябва да представляват основа за развитие в по-горната училищна степен - **IX – XI клас**. Дейностите, които трябва да осигурят постигането им, са определени като: **“да усвоят основни техники на историята (хронология, родословно дърво, схеми, таблици, исторически карти)”**.

Същата дейност е предложена в малко по-различен вариант в **КД** за **VII клас**, където отсъства *родословното дърво* в конкретизирането на техниките. Това изглежда обяснимо донякъде със спецификата на учебното съдържание, но така също няма логика в изключването му при очевидна възможност за осъществяването му.

В **КД** на учебните програми от **V до XI клас** е поставен акцент на дейности, които имат познавателна самостоятелност и социална полезност: **„да проучват и събират материали за историята на родния край“** (**V – XI клас**) **„да участват в екскурзии с учебна цел“** (**V - XI клас**) **„да посетят музей“** (**V - VIII клас**) и **“да извършват проучвателска дейност в музей“** (**IX – XI клас**).

Тук ясно личи приемствеността с предпоставянето на краезнанието като основа на развитието на българските културни институции. Тази дейност присъства още с нормативното създаване на националната просвета и на българските културни

институции. Съчетаването на традиционните дейности, доказали своята резултатност с използването на съвременни методи, трябва да се определи като предимство на заложените **КД** в програмите по История и цивилизация. Наред с това може да се открие и още един важен акцент – тук са предвидени дейности, които по независещи от учителите причини, неоснователно бяха пренебрегнати в последните години, а същевременно притежават изключително стимулиращ заряд. Още повече в тази част от **КД** се наблюдава и онтологично предпоставя самосъзнателното отношение на субекта. Обучаемият е свободен в избора на собствен познавателен интерес, следователно отсъства репродуктивността на преповтарянето. Общото задаване на дейността като: „**На учениците трябва да се даде възможност „да посетят музей”, „да участват в екскурзии с учебна цел“**“ поставя акцент върху познавателния интерес на отделния, сам по себе си уникален субект.

В раздела **КД** на програмите са представени в развитие предложения, които поставят акцент върху промяната в критериите за добро обучение. Предложените дейности предполагат не запомняне на определено количество исторически факти, възпроизвеждани от обучаемите, а обръщат внимание на смисъла, който им се придава, и преди всичко са насочени към изграждането на практическа нагласа за социалната действителност, към активност и инициативност на младия човек. Например:

В **VIII клас** (в края на Прогимназиалния етап) се задава дейността **“да работят в екип”**, която присъства неизменно в целия гимназиален етап на обучение.

В етапа **IX – XI клас** се появяват и дейностите: **„да работят в групи по интереси”**, **„да разработват индивидуални проекти”**. Взаимодействието в осъществяването на тези дейности е с цел усвояване на социален опит, нравствено възпитание, интелектуално развитие. Индивидуализацията на обучение е съчетана с проектното обучение, което създава максимално широка възможност за осъществяване на връзката между познавателните интереси на обучаемия, учителя и практическата дейност за **“апроприране”**.

КД имат важно отношение към пътищата за развитието на историческото съзнание и историческото мислене като обща цел на историческото образование. Подходящи **КД** в тази посока (т.е. дейности, чрез които може да се предполага развитието на критичност, самостоятелност, системност и пр.) са например:

За **V - VIII клас**:

„да работят с различни източници на информация”, „да участват в ролеви игри”.

За **IX – XI клас**

„да усвоят и прилагат интерактивни методи: решаване на проблем, симулационни игри, дебат, интервю“, „да извършват проучвателска дейност в музей“, „да ползват различни източници на информация (вестници, списания, справочници, художествена литература, аудио и видео материали, Интернет)”.

Голяма част от предложените **КД** дават възможност за развитие на историческото съзнание (национално достойнство, родолюбие, уважение към постиженията на човешката цивилизация, толерантност, търпимост).

За **V – VIII клас** това са: **„да посетят музей”, „да участват в екскурзия с учебна цел”, „да работят в екип”**.

За **IX – XI клас** тези дейности, както вече бе отбелязано по-горе, но в друг контекст, са развити и обогатени.

Особен акцент в **КД** в Гимназиалния етап (**IX – XI клас**) е поставен върху знания и умения, отнасящи се към една изключително важна област и възможност на Учебните програми по История и цивилизация – тяхното особено място в Културно-образователната област **„Обществени науки, гражданско образование и религия”** и по-специално ролята им за постигане на **ДОИ за Гражданско образование**. Например

дейностите: „да се запознаят със структурата и компетенциите и начините на действие на органите на властта от различни нива: местни, регионални, централни; „да се запознаят с нормативни актове и законови разпоредби на гражданското право, трудовото право, екологията и др.” Наред с изрично отбелязаните и в останалите части на Учебните програми възможности за покриване на стандартите по Гражданско образование, посочените дейности задават още вариативни възможности за прагматични по своя характер връзки със значими практически приложения в личностен, социален и житейски план.

Разделът **Контекст и дейности** на Учебните програми по История и цивилизация, както в Прогимназиален (V – VIII клас), така и в Гимназиален етап (IX – XI клас), дава широта и възможности за използването на предложените дейности, без да ги конкретизира и обвързва с точно определена тема. Задаването на подобни параметри предоставя максимално широка възможност за избор на метод от самия учител, като предполага разнообразие и вариативност в набора от методи, условие и предпоставка за резултатност от обучението. Така проактивността на тази част от програмите и осигуряването на стандартите чрез КД зависи в най-висока степен от професионализма и подготвеността на учителя.

Анализът на секцията „**Контекст и дейности**” позволява следните обобщения. Частта КД “без да е с нормативно естество, предлагането в програмите на идеи какви методи и дейности са възможни при организацията на занятията, изразява стремеж да се стимулира към по-високо качество практическото им приложение” (Р. Кушева, Стр. 85, Методика...).

Едновременно с това, осъществяването на редица от посочените дейности не зависи нито от професионализма, нито от мотивацията на учителя, а от множество други фактори от различно естество: липсата на функциониращи ДООИ за системата на оценяване, учебници и учебни помагала, които не превеждат оптимално учебните програми, институционални, административни, финансови и други пречки и пр.

При тези реалности така замислени КД представляват по-скоро ориентир за търсене на качество при практическото им приложение за постигането на стандартите, но едва ли винаги и навсякъде биха подсигурили постигането на последните.

Подборът на система от учебни методи и дидактически средства естествено се съобразява с общата постановка за оптимална резултатност. В програмите само най-общо и стратегически са посочени дейностите, които трябва да обезпечат целите на обучението. В този смисъл те задават посоката, но пълното им действие за осигуряване на постигането на стандартите в достатъчна степен все още зависи от външни за самите тях фактори.

ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

На основа на направения по-горе анализ може да се направи изводът, че секциите “Очаквани резултати на ниво учебна програма”, „Очаквани резултати по теми”, “Нови понятия (по теми)” и „Контекст и дейности” от Учебните програми по История и цивилизация независимо от някои неточности и неясноти като цяло съответстват на Държавните образователни изисквания за учебно съдържание по История и цивилизация и създават възможности за постигането им в цялостния курс на обучение.

Едновременно с това извън конкретния анализ по критериите на настоящия проект могат да се посочат няколко съществени елемента, свързани с цялостното функциониране на Учебните програми по История и цивилизация като основополагащ документ и практически инструмент в ежедневната работа на учителя. Новите учебни програми не бяха апробирани преди да влязат като задължителен документ в средното образование. Това затрудни тяхното популяризиране и „дешифриране” по един прагматичен начин, за да могат учителите по-лесно да се ориентират в новата и на пръв поглед сложна структура на програмите и най-вече да се убедят в тяхната ефикасност.

Всъщност може да се каже, че Учебните програми не получиха оптималната среда, в която да се провери обективно тяхната действеност. В същото време, много примери на добри педагогически практики в областта на преподаването на историята се дължат не само на отличната научна компетентност, изобретателност и мотивираност на учителите, но и на пълноценно осмисляне и използване на цялостния потенциал, който Учебните програми по История и цивилизация съдържат.

За съжаление и сега, вместо да се направи цялостен задълбочен анализ на действащите вече Учебни програми по История и цивилизация за IX-XII клас и на основата на направените изводи да се организира въвеждането на новите Учебни програми по История и цивилизация за V-VIII клас, се процедира по начин, който поставя под въпрос цялостната концепция на модернизацията на средното образование и в частност действието на Учебните програми по История и цивилизация. Става дума за т. нар. Приложение към Учебната програма за VI клас, което на практика не само противоречи, но и отрича основни принципи на съвременната педагогическа наука, а и влиза в противоречие с основни принципи на самите Учебни програми като например:

- *Проблемно-тематичен подход и функционално разпределение на учебното съдържание.*
- *Баланс между различните аспекти на историческото съдържание (общество, политика, стопанство, изкуство, всекидневие и менталитет).*
- *Ориентация към значими ценности на съвременността (права на човека, върховенство на закона, демократични институции, национална и европейска идентичност).*
- *Осигуряване на вариативност и свободен избор както в работата на учителите, така и на авторите на учебници.*

Учебните програми по История и цивилизация, както и по всички други предмети, са изключително важен документ, със сложна и логически обоснована структура, за да може така леквата да бъдат свеждани до една страничка със заглавия на уроци, при това задължителни като теми и последователност!!!